

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МАЙБУТНІМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ

Постановка проблеми. Здобуття Україною незалежності, складні внутрішні та зовнішні ситуації зумовлюють необхідність розв'язання проблеми боєздатності і надійності національних Збройних сил. Воєнна доктрина України, закони України «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про Збройні Сили України», «Про оборону України» визначають завдання соціальної роботи з призовниками і молоддю.

Рівень підготовки допризовної та призовної молоді за роки існування незалежної України в цілому не відповідав вимогам Міністерства оборони України і Української держави в цілому. Уже встигло сформувався негативне ставлення населення до військової служби. Тому виникла необхідність подолання таких негативних явищ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У загальноісторичному плані військово-патріотичне виховання молоді розглядалося у працях вченого С. Ріпецького, педагога О. Дзевєріна, у монографії О. Єфименко та роботах інших дослідників.

Безперечно цінність при дослідженні питання соціальної роботи з призовниками та допризовниками становлять праці Е. Афоніна, Е. Єрьоменка, М. Зубалія, М. Ягупова, де висвітлено соціально-психологічні проблеми, проблеми військової психології Збройних сил, національно-патріотичного та фізичного виховання молоді призовного та допризовного віку. Однак, питання соціальної роботи з названою категорією молоді потребує окремого вивчення.

Мета статті – розкрити технології соціальної роботи з призовниками та допризовниками.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх років спеціалістами центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді в Україні ведеться робота щодо соціальної підтримки та допомоги військовослужбовцям строкової служби та членам їхніх сімей. Однак надзвичайно

актуальними напрямками у системі реалізації соціальної молодіжної політики є підготовка допризовної та призовної молоді до проходження служби у Збройних силах.

Підготовка громадян до військової служби передбачає допризовну підготовку, підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей, підготовку до вступу у вищі військові навчальні заклади, військову підготовку студентів вищих навчальних закладів за програмою офіцерів запасу, фізичну підготовку, вивчення державної мови та патріотичне виховання.

Зазначене обумовлює мету соціальної роботи з призовниками та допризовниками, яка полягає в організації наданні допомоги призовній та допризовній молоді при розв'язанні соціально-психологічних проблем шляхом надання інформаційних, психологічних і корекційних послуг. При цьому визначено головним індивідуальний підхід та створення системи комплексного впливу на окрему особистість.

Соціальна робота з призовниками та допризовниками передбачає розв'язання таких завдань:

- формування стереотипу поведінки допризовної молоді на усвідомлене проходження строкової служби у Збройних силах України;

- створення комплексної системи соціальної допомоги призовникам.

- Соціальна робота спрямована на роботу з такими категоріями клієнтів:

- допризовники;
- призовники;
- члени родин призовників та допризовників (батьки, близькі родичі призовників та допризовників, а також опікуни й особи, які здійснюють піклування над допризовниками).

У роботі з військовослужбовцями строкової служби у військових частинах України психологами було виявлено, що найбільш назрілими в їхньому середовищі є

проблеми особистісного та емоційного характеру, такі, як:

- емоційне напруження й особистісна тривожність;
- «скриті» конфлікти;
- відсутність навичок позитивного розв'язання міжособистісних стосунків;
- психологічна несумісність;
- проблема адекватності самооцінки.

Для попередження вищезазначених проблем (проведення профілактично-корекційної роботи) відповідно до досвіду роботи фахівців соціальної сфери, зокрема спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, рекомендовані такі методи роботи із призовниками та допризовниками:

- індивідуальне консультування з використанням проєктивних методик;
- методи релаксації;
- ігрові техніки особистісного зростання.

Названі методи ефективні тому, що використовуються з урахуванням специфіки армійської служби.

Основні проблеми звернень військово-службовців, що потребують проведення *індивідуальних консультацій*, стосуються таких питань:

- проблеми особистості – внутрішньо особистісні конфлікти, проблеми стосунків із оточенням, адаптація до військового колективу, зняття психологічної напруги, перевантаження, соціальна ізоляція, підтримання зв'язків із родиною;
- аспекти армійського життя – нестатутні взаємовідносини, проблеми першого та останнього періодів служби, суїцидальні та гоміцидні наміри;
- сімейні питання – внутрішньосімейні конфлікти, виховання дітей у родині.

Під час індивідуальних консультацій спеціалісти центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді використовують як методи психологічного впливу бесіди з елементами переконання та навчання.

Однією із найбільш ефективних форм профілактично-корекційної роботи у військових колективах є *соціально-психологічний тренінг*. Тренінгові заняття полегшують і прискорюють процес оволодіння знаннями, вміннями і навичками ефективної соціальної поведінки, сприяють оптимізації комуні-

кативних можливостей людини, створюють можливості для більш повного самопізнання і самовизначення.

Зміст проведених спеціалістами центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді соціально-психологічних тренінгів в основному спрямований на розвиток комунікативних здібностей, сприяння згуртованості у колективі, стимулювання особистісного зростання, розвиток творчих здібностей, адаптаційних можливостей, безконфліктного, позитивного, конструктивного спілкування, упевненості у собі, зняття емоційної напруги, стимулювання взаєморозуміння у групі, розвиток вербальної та невербальної комунікації, емпатії, попередження конфліктних ситуацій, формування адекватної самооцінки, релаксацію тощо.

Спеціалісти центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді у роботі з призовниками та допризовниками використовують комплекс *психокорекційних вправ* із використанням рольових ігор, мозкового штурму, релаксаційних технік, методики зворотного зв'язку, арт-терапії, сімейної терапії, методики корекції депресивних станів та сприяння адаптаційним можливостям, елементів феноменологічної психодрами, когнітивних, поведінкових методик та технік психодинамічної терапії.

Окремим методом соціальної роботи є використання *лекцій*, які мають профілактичне й інформаційне спрямування. Лекції за змістом в основному спрямовані на попередження негативних явищ у військовому середовищі, зокрема, ВІЛ/СНІДу, хвороб, що передаються статевим шляхом, позастатутних відносин, а також на профілактику конфліктів, подолання стресових ситуацій.

Лекції інформаційного спрямування, як правило, стосуються основних напрямів державної молодіжної політики, роботи центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, релаксації та техніки психологічного розвантаження, психологічної природи спілкування, профорієнтації та юридичних аспектів працевлаштування, пільг військово-службовців, особливостей психологічної роботи з особовим складом Збройних сил, соціально-психологічних особливостей управління військовим колективом тощо.

Практична соціальна робота із призовниками та допризовниками переважно реалізується через діяльність консультативних пунктів при військових комісаріатах. Форми

і методи соціальної роботи вибираються з урахуванням напрямів роботи, категорій молоді і потреб конкретних військових колективів на основі угод про спільну діяльність, що укладаються між центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та командуванням військових частин, військових комісаріатів.

Консультативний пункт при військових комісаріатах, військових частинах є спеціалізованим формуванням центрів соціальних служб для молоді, метою діяльності якого є надання соціальних послуг призовній та допризовній молоді.

Завдання соціальної роботи, які передбачають спеціалісти центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді на консультативних пунктах при військоматах, такі:

- створення банку даних призовної молоді;

- проведення індивідуальних та групових діагностичних, профорієнтаційних консультацій із призовниками та допризовниками для визначення рівня психолого-професійної підготовки до військової служби;

- за результатами діагностичних досліджень психологи надають рекомендації до призовної комісії щодо психологічної готовності призовників та військово-професійного визначення у військових майбутньої служби;

- надання індивідуальних консультацій та проведення бесід психолого-педагогічного, правового, профілактичного, інформаційного змісту з призовниками, допризовниками та їхніми батьками;

- проведення тренінгів, лекцій та бесід із призовниками та допризовниками (комунікативні, інформаційні, емоційні) з метою стимулювання адаптаційних можливостей призовників та зняття психологічної напруги;

- проведення соціологічних досліджень з метою вивчення ставлення, рівня сподівань та підготовленості призовників та допризовників до військової служби.

У роботі консультативних пунктів наявна як індивідуальна, так і групова форми роботи, у яких практикується проведення бесід, тестів, рольових ігор, аутотренінгів, тренінгових занять, опитувань. При цьому слід зазначити, що проведення такої діяльності має бути систематичним.

Висновки. Таким чином, технології соціальної роботи із призовниками відрізняються залежно від характеру і глибини проблеми. Призовники потребують захисту своїх прав та проведення профілактичних психолого-корекційних заходів. Цілі соціальної роботи полягають у тому, щоб зберегти фізичні та психічні сили призовників та допризовників, скорегувати їхні особистісні установки.

Звичайно, пропонується розвідка не претендує на повне висвітлення усіх питань, що стосуються розглянутої проблеми. Подальшого вивчення потребують питання формування в допризовній молоді та призовників навичок самооцінки рівня готовності до служби в армії та його самовдосконалення шляхом широкого використання в педагогічній практиці наукових засад особистісно зорієнтованого виховання; вивчення стану готовності призовників до служби в Збройних силах України, розробка критерії морально-психологічної, фізичної підготовленості призовників та допризовників до служби в армії та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афонін Е. А. Становлення Збройних Сил України: соціальні та соціально-психологічні проблеми / НАН України. Ін-т соціології: / Е. А. Афонін. – К. : Інтеграфік, 1994. – 304 с.

2. Єрмоєнко Е. Національна дитячо-юнацька військово-спортивна гра «Хортинг-патріот» як форма національно-патріотичного та фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів України / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. : І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2015. – Вип. 4. – С. 163–185.

3. Єфименко О. Я. Історія України та її народу / Пер. з рос. / О. Я. Єфименко. – К. : Мистецтво, 1992. – 254 с.

4. Дзеверін О. Г. Педагогічні ідеї Сквороди. / О. Г. Дзеверін. – К.: Вища школа, 1972. – 246 с.

5. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.

6. Закон України «Про Збройні Сили України». [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>.

7. Закон України «Про оборону України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12/stru>.

8. Зубалій М. Д. Форми військово-патріотичного виховання допризовної молоді / М. Д. Зубалій. – К., 2010. – 272 с.

9. Ріпецький С. Українське січове стрілецьтво: Визвольна ідея і збройний чин / С. Ріпецький. – Нью-Йорк: Червона калина, 1956. – 360 с..

10. Ягупов В. В. Військова і соціальна психологія. – К. : ВПЦ Київський університет, 2000. – 522 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Afonin E. A. Stanovlennia Zbroinykh Syl Ukrainy: sotsialni ta sotsialno-psykholohichni problemy / NAN Ukrainy. In-t sotsiolohii: / E. A. Afonin. – K.: Intehrafik, 1994. – 304 s.

2. Ieromenko E. Natsionalna dytiachounatska viiskovo-sportyvna hra «Khortynhpatriot» yak forma natsionalno-patriotychnoho ta fizychnoho vykhovannia uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv Ukrainy / E. Yeromenko // Teoriia i metodyka khortynhu : zb. nauk. prats / [red. kol. : I. D. (holova) ta in.]. – K. : Palyvoda A. V., 2015. – Vyp. 4. – S. 163–185.

3. Iefymenko O. Ya. Istoriia Ukrainy ta yii narodu / Per. z ros. /O. Ya. Yefymenko. – K. : Mystetstvo, 1992.– 254 s.

4. Dzeverin O. H. Pedahohichni idei Skovorody. /O.H. Dzeverin. – K. : Vyshcha shkola, 1972.– 246 s.

5. Zakon Ukrainy «Pro viiskovyi oboviazok i viiskovu sluzhbu». [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.

6. Zakon Ukrainy «Pro Zbroini Syly Ukrainy». [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>.

7. Zakon Ukrainy «Pro oboronu Ukrainy». [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12/stru>.

8. Zubalii M. D. Formy viiskovo-patriotychnoho vykhovannia dopryzovnoi molodi / M. D. Zubalii. – K., 2010. – 272 s.

9. Ripetskyi S. Ukrainske sichove striletstvo: Vyzvolna ideia i zbroyni chyn / S. Ripetskyi. – Niu-York : Chervona kalyna, 1956. – 360 s..

10. Iahupov V. V. Viiskova i sotsialna psykholohiia. – K. : VPTs Kyivskiy universytet, 2000. – 522 s.